

Polskie czasopiśmiennictwo medyczne jako instrument doskonalenia zawodowego pielęgniarek rodzinnych

Anna Cisińska

Zakład Pielęgniarstwa Społecznego i Zarządzania w Pielęgniarstwie, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

Cisińska A. Polskie czasopiśmiennictwo medyczne jako instrument doskonalenia zawodowego pielęgniarek rodzinnych. Med Og Nauk Zdr. 2013; 19(2): 110–115.

Streszczenie

Wprowadzenie i cel pracy: Współczesna pielęgniarka rodzinna, będąca profesjonalistką w zespole, musi podejmować ustawiczne doskonalenie swoich umiejętności zawodowych. Wynika to z ustawy o zawodzie pielęgniarki i położnej oraz innych dokumentów prawnych. Celem prezentowanej pracy jest przedstawienie informacji na temat roli czasopism medycznych w podnoszeniu kwalifikacji pielęgniarek rodzinnych.

Materiał i metody: analiza bibliografii zawartości czasopiśmiennictwa medycznego w Polsce oraz treści publikacji adresowanych do środowiska zawodowego pielęgniarek (za lata 2002–2012).

Skrócony opis stanu wiedzy: Pielęgniarki mają możliwości pogłębiania wiedzy poprzez uczestnictwo w różnych formach doskonalenia zawodowego, m.in. studia uzupełniające, podyplomowe, szkolenia, kursy. Oprócz tzw. formalnego doskonalenia zawodowego, istnieje doskonalenie nieformalne, którego przykładem są szkolenia wewnątrzszkolowe i wszelkiego rodzaju konferencje naukowe, sympozja, zjazdy. Formą doskonalenia zawodowego jest także lektura literatury specjalistycznej i branżowej. Czasopisma naukowe były zawsze i powinny być nadal nowoczesnym i szybkim źródłem informacji naukowej z zakresu pielęgniarstwa, miejscem wymiany doświadczeń samych pielęgniarek. Powinny inspirować do profesjonalnego rozwoju zawodowego, wytwarzania potrzeby i wewnętrznej motywacji do ciągłego uczenia się, postępu, zdobywania wiedzy.

Podsumowanie: Czasopisma medyczne są cennym źródłem informacji, które w znacznym stopniu wzbogacają wiedzę pracowników ochrony zdrowia. W artykule przedstawiono zalety i wady czasopism medycznych.

Słowa kluczowe

czasopisma medyczne, pielęgniarka rodzinna, doskonalenie zawodowe

Bardzo byśmy mało umieli, gdybyśmy tylko tyle umieli co się kiedyś w jakichkolwiek szkołach nauczyć możemy, cała nasza mądrość dziecinna, błaha i nikczemna byłaby gdybyśmy się książek i czasopism czytaniem jeszcze całe życie nie doskonalili

Stanisław Konarski

Dynamika zmian zachodzących w medycynie na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat spowodowała zjawisko wzrostu wymagań stawianych pracownikom ochrony zdrowia, a co za tym idzie, również zmiany w zakresie standardów kształcenia. W obrębie zawodów medycznych aktualizacja kompetencji nabiera szczególnego znaczenia, stąd kluczowa rola systematycznego doskonalenia zawodowego. Wobec ciągłego rozwoju wiedzy i technologii medycznych, w tym także rozwoju pielęgniarstwa, nie można poprzestać na wiadomościach raz zdobytych podczas toku studiów czy rutynowo wykonywanej pracy. Potrzebę ciągłej edukacji podkreślał już „ojciec medycyny” – Hipokrates [1].

Poziom wykształcenia personelu pielęgniarskiego ma fundamentalny wpływ na jakość oferowanych usług medycznych oraz bezpieczeństwo i zaufanie pacjentów. Każda pielęgniarka, w tym także pielęgniarka rodzinna, powinna dbać o ustawiczne podnoszenie kwalifikacji i nieustanne uzupełnianie wiedzy. Dobrze przygotowana pielęgniarka rodzinna staje się członkiem multidyscyplinarnego zespołu

terapeutycznego; jej zadania są kluczowe do realizacji zadań w podstawowej opiece zdrowotnej, gdzie rodzina jest elementarnym beneficjentem opieki pielęgniarskiej [2].

Rozwój zawodowy jest procesem przebiegającym w okresie aktywności zawodowej i powinien być istotną wartością zarówno dla organizacji, jak i dla samego pracownika. Oczywiście możliwości rozwoju zawodowego wynikają z określonych cech indywidualnych, zainteresowań, ambicji, światopoglądu oraz własnej motywacji i gotowości do uzupełnienia wiedzy, rozwijania dodatkowych kompetencji [3]. Z uwagi na ciągłe zmiany we współczesnym świecie, proces podnoszenia kwalifikacji powinien mieć charakter permanentny. Z pojęciem rozwoju zawodowego ściśle wiąże się zagadnienie doskonalenia zawodowego, które służy rozszerzeniu kompetencji i umiejętności pielęgniarek i położnych [4]. Dlaczego konieczne jest doskonalenie zawodowe pielęgniarek i położnych? Po pierwsze, obowiązek ten jest wyrażony zarówno poprzez normy deontologiczne, zawarte w *Kodeksie etyki zawodowej pielęgniarki i położnej RP* z 2003 r., jak i usankcjonowanie prawne. Podstawowym aktem prawnym regulującym omawiane kwestie jest *Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodzie pielęgniarki i położnej*, która, w myśl art. 61.1., nakłada na pielęgniarki i położne obowiązek stałego aktualizowania wiedzy i umiejętności zawodowych oraz zakłada prawo do doskonalenia zawodowego w różnych rodzajach kształcenia podyplomowego. Warto przywołać także zapis art. 11.1. tejże ustawy, który określa zasady wykonywania zawodu, stwierdzając, że pielęgniarka i położna wykonuje zawód z należytą starannością, zgodnie z zasadami etyki zawodowej, posza-

Adres do korespondencji: Anna Cisińska, Zakład Pielęgniarstwa Społecznego i Zarządzania w Pielęgniarstwie, Uniwersytet Medyczny w Łodzi
e-mail: wiktoria119@op.pl

Nadesłano: 30 sierpnia 2012; zaakceptowano do druku: 23 kwietnia 2013

nowaniem praw pacjenta, dbałością o jego bezpieczeństwo, wykorzystując wskazania aktualnej wiedzy medycznej [5]. Po drugie, współczesne jednostki opieki zdrowotnej, muszą sprostać coraz większym oczekiwaniom i wymaganiom społeczeństwa odnoszącym się do kompetencji pracowników ochrony zdrowia. Nie bez znaczenia jest urynkowanie usług medycznych i konkurencja między świadczącymi je podmiotami, stąd dążenie do optymalizacji jakości pracy, którą trudno osiągnąć bez wysoko wykwalifikowanej i kompetentnej kadry. Ważna jest też przesłanka stricte racjonalna: postęp naukowo-techniczny wymaga od człowieka nieustannego rozwoju, zgodnie z aktualnym modelem edukacji przez całe życie.

Pielęgniarki mają możliwości pogłębiania wiedzy poprzez uczestnictwo w różnych formach doskonalenia zawodowego, m. in. poprzez udział w studiach uzupełniających (pomostowych) [6] w ramach projektu, który realizowany jest od 2008 r. i współfinansowany przez Unię Europejską. Nadzór nad przebiegiem przedsięwzięcia sprawuje Departament Pielęgniarek i Położnych Ministerstwa Zdrowia. Od początku realizacji do 30 czerwca 2012 r. studia pomostowe rozpoczęło 25 045 osób, z czego w roku akademickim 2011/2012 na studia przyjęto 6 641 osób. Do dnia 30 czerwca studia pomostowe zakończyło ogółem 19 499 osób. Dzięki tej formie kształcenia pielęgniarki i położne mają możliwość uzyskania tytułu licencjata, co przekłada się na podniesienie jakości udzielanych świadczeń zdrowotnych na rzecz społeczeństwa, a także przyczynia się do zwiększenia prestiżu tej grupy zawodowej [7].

Ważną formą doskonalenia pracownika są szkolenia, czyli zaplanowany proces uczenia się poszerzający wiedzę i umiejętności [8]. W dzisiejszych czasach pracodawcy i menedżerowie ochrony zdrowia powinni być świadomi, że szkolenia pracowników to niezwykle ważna inwestycja, stanowiąca istotny element doskonalący poziom wiedzy. Pielęgniarka lub położna może odbywać szkolenia w ramach tzw. specjalizacji, dzięki której uzyskuje wiedzę w określonej dziedzinie pielęgniarstwa oraz tytuł specjalisty, co zostało określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 29 października 2003 r. w sprawie kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych [9] oraz zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 2003 r. znowelizowanym w 2007 r. w sprawie wykazu dziedzin pielęgniarstwa oraz dziedzin mających zastosowanie w ochronie zdrowia [10].

Powyższy dokument prawny wyszczególnia 19 specjalizacji dla pielęgniarek oraz 7 dla położnych. Pogłębienie wiedzy i poszerzenie umiejętności praktycznych przekłada się na sukces pracownika i pracodawcy, a ponadto jest podstawowym warunkiem prawidłowego wykonywania zawodu.

Aktualny model doskonalenia pielęgniarek bazuje – poza szkoleniami – na kursach kwalifikacyjnych, specjalistycznych oraz doksztalających [11, 12]. Należy również pamiętać, że oprócz tzw. formalnego doskonalenia zawodowego, istnieje doskonalenie nieformalne, którego przykładem są szkolenia wewnątrzzakładowe i wszelkiego rodzaju konferencje naukowe, sympozja, zjazdy [13]. Uczestniczenie w tego rodzaju przedsięwzięciach niesie ze sobą szereg korzyści. Oczywiście należy docenić ich aspekt merytoryczny, poza tym jest to okazja spotkania najwybitniejszych specjalistów.

Formą doskonalenia zawodowego jest także lektura literatury specjalistycznej i branżowej. Nie ulega wątpliwości, że literatura specjalistyczna, w tym czasopisma naukowe, są cennym źródłem pozyskiwania i aktualizacji wiedzy zawodowej. Z uwagi na częstotliwość wydawania i tym samym aktualność publikacji znacznie wcześniej niż zwarte opracowania na-

ukowe informują o najnowszych osiągnięciach w danej dziedzinie. Ich rola w rozwoju poszczególnych dyscyplin wiedzy, a w szczególności nauk medycznych, jest nie do przecenienia. Czasopisma służą upowszechnianiu realizowanej przez Ministerstwo Zdrowia polityki zdrowotnej, do systematycznego wzbogacania wiedzy medycznej oraz zwiększania umiejętności zawodowych pracowników opieki zdrowotnej. Czasopisma naukowe są nowoczesnym i szybkim źródłem informacji naukowej z zakresu pielęgniarstwa oraz miejscem wymiany doświadczeń samych pielęgniarek. Powinny inspirować do profesjonalnego rozwoju zawodowego, wytwarzania potrzeby i wewnętrznej motywacji do ciągłego uczenia się, postępu, zdobywania wiedzy. Czasopisma coraz częściej spotykają się ze sporym zainteresowaniem w środowisku pielęgniarek i położnych. Świadczy o tym liczba nowo wydawanych pism dla tej grupy zawodowej. Pisma przeznaczone dla pielęgniarek skłaniają do samooceny i refleksji nad własnym przygotowaniem zawodowym, a ponadto zachęcają do pracy badawczej, której wyniki mogą być upowszechniane na ich łamach.

Warto zastanowić się nad zaletami i wadami czasopism, zarówno wydawanych tradycyjnie na papierze, jak i – coraz częściej – publikowanych także lub wyłącznie w Internecie. Jedną z licznych zalet periodyków w doskonaleniu zawodowym jest stosunkowo łatwy dostęp, niezależnie od miejsca pracy i czasu. Ostatnio można zaobserwować zmieniający się sposób udostępniania i pozyskiwania informacji. Nową formą są czasopisma udostępnione drogą online, dzięki którym mamy możliwość szybkiego dotarcia do interesujących nas zagadnień. Niezwykle istotna jest też możliwość przeglądania starszych roczników czasopism i dokumentów źródłowych oraz szansa korzystania z tego samego pisma przez kilku użytkowników równocześnie. Nie bez znaczenia są relatywnie niewielkie koszty tej formy doskonalenia, co ma znaczenie dla tej grupy zawodowej. Poza tym wyszukiwanie informacji w czasopismach elektronicznych jest o wiele szybsze, a wykorzystanie źródła bardziej różnorodne. Ma to szczególne znaczenie we współczesnym społeczeństwie, w którym istotną rolę odgrywa informacja, a szczególnie szybkość jej pozyskiwania. Dlatego też rola Internetu również wzrasta w szeroko rozumianej komunikacji naukowej.

Wadą czasopism w wersji papierowej jest brak powszechnego dostępu wynikający ze zbyt małej skali prenumeraty przez pracodawców oraz ograniczonych możliwości gromadzenia zbiorów w bibliotekach lokalnych; ze strony pracowników obserwuje się niechęć do indywidualnego ponoszenia kosztów zakupu/prenumeraty. Do słabych stron informacji online, poza barierami technologicznymi i ekonomicznymi, należą ograniczenia wprowadzone przez wydawców czasopism w zakresie dostępności tytułów o wysokiej wartości merytorycznej, nie zawsze istnieje dostęp do pełnej wersji artykułów. Wadą tej formy doskonalenia jest brak materialnego potwierdzenia – faktu podnoszenia kwalifikacji (certyfikat, zaświadczenie). Należałoby się zastanowić, jak można ułatwić dostęp do czasopism pielęgniarkom w Polsce. Wzorem jest dostępność czasopism dla pielęgniarek na Wyspach Brytyjskich, gdzie pisma pielęgniarskie można kupić praktycznie w każdym kiosku. Ciekawym tygodnikiem jest „Nursing Standard” wydawany przez Royal College of Nursing (RCN). Interesujące, że dla osób stowarzyszonych tygodnik jest dostarczany co tydzień do skrzynki pocztowej. Wspomniane pismo jest tylko jednym z wielu wydawanych przez RCN, inne to: „Cancer Nursing Practice”, „Emergency Nurse”, „Evidence Based Nursing”, „Learning Disability

Practice”, „Mental Health Practice”, „Nursing Children and Young People” [14].

Do ukazania istotnej roli czasopism w działalności zawodowej pielęgniarek rodzinnych konieczne jest przybliżenie historii tych periodyków.

Początki czasopiśmiennictwa medycznego na świecie sięgają XVII w., od tego okresu obserwuje się stopniowy, systematyczny wzrost liczby wydawanych czasopism w różnych dziedzinach wiedzy [15]. Sporządzenie listy dawniejszych czasopism medycznych nastęrcza trudności, ponieważ ich nakład był niewielki, wydawane były nierzadko w krótkim okresie, często zmieniając tytuł. Najdawniejsze czasopismo medyczne pt. „Acta medica et philosophica Hafniensia” pochodzi z 1673 r.; inicjatorem był anatom Thomas Bartholinus [16].

Pierwsza myśl stworzenia specjalistycznego pisma dla pielęgniarek w Polsce zrodziła się w okresie międzywojennym z inicjatywy absolwentek szkół pielęgniarstwa, które odczuwały potrzebę integracji, wymiany myśli, doświadczeń. Możliwości takie początkowo stworzyło czasopismo „Pielęgniarka” pod redakcją Elżbiety Rabowskiej, wydawane przez absolwentki Poznańskiej Szkoły Pielęgniarstwa PCK. W tym okresie istniały inne pisma o tematyce medycznej: „Polski Czerwony Krzyż”, „Nowiny Akuszeryjne”, „Głos Pielęgniarki”, „Zdrowie”. Najważniejszym jednak przedsięwzięciem wydawniczym stało się pierwsze czasopismo zawodowe dla pielęgniarek pod tytułem „**Pielęgniarka Polska**”. Uchwałę o jego wydaniu podjęli delegaci III Walnego Zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Pielęgniarek Zawodowych, który miał miejsce w 1928 r. Numer inauguracyjny periodyku ukazał się w lipcu 1929 r., funkcję redaktora pełniła zasłużona pielęgniarka – Hanna Chrzanowska. Czasopismo początkowo było wspomagane finansowo przez Polskie Stowarzyszenie Pielęgniarek Zawodowych, później natomiast, dzięki zwiększonej popularności, stało się niezależne finansowo. Wybuch II wojny światowej uniemożliwił wydanie kolejnych numerów miesięcznika. Po przerwie spowodowanej II wojną światową, okresem okupacji oraz trudnymi realiami pierwszych lat Polski powojennej, dopiero w 1948 r. redakcja wznowiła działalność wydawniczą. Wówczas pismo zaczęło wydawać z inicjatywy Referatu Pielęgniarskiego Sekcji Pielęgniarek, zorganizowanego przy Zarządzie Głównym Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia. Początkowo czasopismo wydawane było przez Polski Czerwony Krzyż, a później Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich [17].

Celem pisma było wspomaganie ruchu pielęgniarskiego, budowanie prestiżu zawodu, popularyzowanie wiedzy, uaktywnianie absolwentek szkół. W czasopiśmie prezentowano prace z zakresu medycyny i pielęgniarstwa. Podejmowano problematykę pielęgniarstwa społecznego, szkolnego, przemysłowego. „Pielęgniarka Polska” to źródło historyczne, doskonale ilustrujące dzieje pielęgniarstwa w Polsce. W okresie powojennym czasopismem integrującym środowisko pielęgniarek i położnych był miesięcznik „Pielęgniarka i Położna”, wydawany od 1958 r. przez Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich. Powstał on z połączenia „Pielęgniarki Polskiej” i „Położnej” (wydawanej od 1951 r.) [18].

Obecnie na rynku dostępne są czasopisma adresowane do środowiska pielęgniarskiego oraz czasopisma rekomendowane pielęgniarkom z uwagi na ich zakres tematyczny. Do pierwszej grupy należy m. in. kwartalnik pt. „**Problemy Pielęgniarstwa**”, ukazujący się od 1993 r. pod patronatem Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego – organizacji społecznej o przeszło pięćdziesięcioletniej tradycji i zasięgu ogólnopolskim, zajmującej się krzewieniem wiedzy wśród pielęgniarek. Kwartalnik jest redagowany przez uznane autorytety z dziedziny pielęgniarstwa z kraju i z zagranicy (m.in. prof. Elżbieta Krajewska-Kułał, prof. Anna Ksykiewicz-Dorota, prof. Irena Wrońska, prof. Carol Ash, prof. Joan Castleman, prof. Kathleen Long, prof. Lorraine N. Smith). W czasopiśmie zamieszczane są recenzowane artykuły oryginalne, pogładowe, prace badawcze z dziedziny pielęgniarstwa i dziedzin pokrewnych, stanowiska międzynarodowych stowarzyszeń zawodowych, sprawozdania, komentarze i recenzje. Periodyk stanowi doskonałe źródło wiedzy dla pielęgniarek rodzinnych, wspierając je w pracy z pacjentem i jego rodziną [19, 20].

Znaczący udział w upowszechnianiu wiedzy dla pielęgniarek rodzinnych ma także czasopismo wydawane pod patronatem Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych. „**Magazyn Pielęgniarki i Położnej**” to ogólnopolski miesięcznik zawodowo-środowiskowy, ukazujący się od lutego 1995 r. w nakładzie 10 tys. egzemplarzy. Zadaniem czasopisma jest podnoszenie i doskonalenie stopnia umiejętności zawodowych pielęgniarek i położnych poprzez aktualizację ich wiedzy. Periodyk nawiązuje do tradycji pielęgniarstwa, pełni rolę pisma inspirującego, które zapewnia pracownikom utrzymanie należytego poziomu wiedzy i wspomaga własny rozwój intelektualny. Ponadto czasopismo koncentruje się na informowaniu i wskazywaniu istniejących możliwości uzupełnienia wiadomości i podwyższenia kwalifikacji zawodowych pielęgniarek i położnych. Na łamach czasopisma, oprócz artykułów stricte merytorycznych, zamieszczone są przydatne informacje o szkoleniach, konferencjach, sympozjach i zjazdach [21].

W 1998 r. zostało utworzone Polskie Stowarzyszenie Pielęgniarek Epidemiologicznych (PSPE), celem którego jest podejmowanie inicjatyw i promocji skutecznych rozwiązań w zakresie profilaktyki i zwalczania zakażeń. Rok później władze PSPE podjęły decyzję o rozpoczęciu wydawania kwartalnika pt. „**Pielęgniarka Epidemiologiczna**”. Czasopismo adresowane jest nie tylko do pielęgniarek pełniących funkcję pielęgniarek epidemiologicznych, ale do szerokiej grupy pracowników ochrony zdrowia. W każdym wydaniu znajdują się artykuły dotyczące zakażeń, informacje o konferencjach z dziedziny zakażeń szpitalnych dla pielęgniarek, szkoleniach. Ogromnym plusem jest udostępnienie całej treści czasopisma na stronie internetowej, co znacząco ułatwia dostęp wszystkim zainteresowanym do najnowszej wiedzy zawodowej [22].

Kolejnym pismem skierowanym do środowiska pielęgniarskiego jest „**Pielęgniarstwo XXI wieku**”. Jest stosunkowo młodym periodykiem, wydawanym od 2002 r., ukazującym się w cyklu kwartalnym. Głównym inicjatorem powstania czasopisma była prof. Irena Wrońska, która obecnie pełni funkcję redaktora naczelnego. Zespół redakcyjny skupia najwybitniejszych badaczy w zakresie medycyny i pielęgniarstwa. Czasopismo stara się sprostać oczekiwaniom dynamicznie zmieniającego się pielęgniarstwa oraz oczekiwaniom tej grupy zawodowej. Pielęgniarki rodzinne powinny wykorzystywać to pismo w swojej działalności zawodowej, traktując je zarówno jako element warsztatu pracy, jak również środek służący własnemu doskonaleniu [23]. W ramach treści artykułów umieszczonych na łamach „Pielęgniarstwa XXI wieku” można dostrzec i prześledzić trendy rozwoju współczesnego pielęgniarstwa. Poza tym czasopismo służy wymianie poglądów, wyników badań i analiz pracowników polskich uczelni medycznych [24].

Należy podkreślić, że grupa zawodowa pielęgniarek posiada pismo informacyjne pt. „**Gazeta Pielęgniarki i Położnej**”. Jest

to bezpłatny dwumiesięcznik wydawany od 2006 r., o najwyższym nakładzie (30 tys. egzemplarzy) spośród innych pism adresowanych do tego środowiska zawodowego. Przekazuje informacje dotyczące bieżących spraw zawodowych poczynając od aspektów prawnych, edukacji, zakresu obowiązków, a kończąc na wizji przyszłości polskiego pielęgniarstwa [25].

Jak już wcześniej napisano, czasy współczesne to epoka publikacji udostępnionych online. Czasopisma elektroniczne na stałe wpisały się już w światowy obieg informacji w nauce. Pojawienie się czasopism w takiej formie z pewnością poszerzyło krąg użytkowników oraz skróciło czas potrzebny na pozyskanie wiadomości z ich zawartości. Przykładem takiego czasopisma jest „**Nowoczesne Pielęgniarstwo i Położnictwo**”, adresowane do pielęgniarek zainteresowanych zgłębianiem problematyki związanej z pielęgniarstwem. Wydawane jest przez Portal Pielęgniarek i Położnych z częstotliwością co 6 miesięcy [26].

Pięcioletnią tradycję posiada kwartalnik „**Pielęgniarstwo Chirurgiczne i Angiologiczne**”, wydawany przez Polskie Towarzystwo Pielęgniarstwa Angiologicznego. Publikowane są w nim prace prezentujące zagadnienia związane z chorobami naczyniowymi. Często z powyższą problematyką zdrowotną spotykają się pielęgniarki rodzinne sprawujące opiekę nad pacjentem w jego środowisku domowym, a zatem czasopismo stanowi doskonałe uzupełnienie wiedzy specjalistycznej [27]. Ostatnim czasopismem jest kwartalnik „**Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne**” wydawany pod auspicjami Akademii Medycznej we Wrocławiu od 2011 r. Publikowane są tam prace oryginalne i pogładowe z zakresu pielęgniarstwa i zdrowia publicznego, a także materiały dotyczące działalności towarzystw naukowych oraz nowości wydawnicze [28].

Czasopisma dostarczają gotowych zasobów do osiągnięcia celu samokształcenia, szczególnie poprzez artykuły pogładowe, komentarze. Dopełnieniem bazy czasopism dla pielęgniarek rodzinnych są z pewnością inne periodyki polecane z uwagi na zakres tematyczny. Niewątpliwie należy do nich miesięcznik „**Medycyna po Dyplomie**” wydawany od 1992 r., rekomendowany głównie internistom i lekarzom podstawowej opieki zdrowotnej. Zawarte w nim treści to źródło cennej wiedzy opartej o wyniki wiarygodnych badań. Również i pielęgniarka rodzinna powinna sięgać po artykuły polskich ekspertów, które z pewnością są przydatne w pracy z pacjentem i jego rodziną [29].

„**Medycyna Praktyczna**” to miesięcznik wydawany od 1991 r., o charakterze edukacyjnym. Staranny dobór tematyki artykułów i poruszanych problemów ma szerokie znaczenie praktyczne. Czasopismo zawiera przegląd piśmiennictwa z wiodących czasopism polskich i zagranicznych [30]. Kolejnym czasopismem naukowym, którego celem jest poszerzenie praktycznej wiedzy czytelników z zakresu medycyny, jest kwartalnik „**Medycyna Rodzinna**” wydawany od 1998 r. Adresatami periodyku są lekarze medycyny rodzinnej, studenci uczelni medycznych, a także pielęgniarki rodzinne [31]. Warto podkreślić, że na łamach czasopisma poruszane są aspekty prawne wykonywania zawodów lekarza i pielęgniarki [32]. Wiele miejsca poświęca się ważnemu elementowi w pracy pielęgniarki rodzinnej, a mianowicie komunikacji interpersonalnej w opiece nad chorym i jego rodziną [33]. Ważnym aspektem są również artykuły poświęcone wypaleniu zawodowemu u pracowników ochrony zdrowia [34, 35]. W 2012 r. mija 10 lat od czasu powołania miesięcznika „**Ogólnopolski Przegląd Medyczny**”, który jest jedynym w skali kraju pismem informacyjno-publicystycznym poświęconym technice

medycznej oraz profesjonalnemu zarządzaniu [36]. Wzbogaca pracowników o informację z zakresu najnowszych technologii, technik medycznych, aparatury i urządzeń medycznych stosowanych w medycynie. Istotną kwestią poruszaną na łamach czasopisma są porady prawne i interpretacja ustaw mających wpływ na prowadzenie placówek medycznych [37]. Jednym z najstarszych czasopism medycznych jest „**Przegląd Lekarski**”, wydawany od 1862 r. Główne zagadnienia publikowane na stronach periodyku dotyczą medycyny klinicznej, a także medycyny teoretycznej, doświadczalnej, etyki i deontologii oraz historii medycyny. Wysoki poziom i wszechstronność poruszanych zagadnień przyczynia się do popularności tego czasopisma [38]. „**Przegląd Pediatryczny**” jest recenzowanym czasopismem naukowo-szkoleniowym wydawanym od 1908 r. Jego pierwszym redaktorem naczelnym był światowej sławy polski pediatra Józef Polikarp Brudziński. Od 1970 r. czasopismo jest oficjalnym organem Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, a jego odbiorcami głównie lekarze interniści i lekarze rodzinni [39]. Bogaty wachlarz tematyczny dotyczy m.in. najnowszych odkryć naukowych z dziedziny pediatrii, zagadnień związanych z codzienną praktyką lekarską i pielęgniarzką, relacji ze zjazdów i konferencji w Polsce i na świecie [40, 41, 42]. „**Przewodnik Lekarza**” – dwumiesięcznik wydawany od 1998 r. o charakterze edukacyjno-poglądowym, wydawany pod patronatem Polskiego Towarzystwa Medycyny Rodzinnej [43, 44, 45, 46]. Bogatą historię posiada kwartalnik „**Zdrowie Publiczne**”, jego pierwszy numer ukazał się w 1885 r. pod nazwą „Zdrowie”. W 1934 r. Polskie Towarzystwo Higieniczne podjęło decyzję o zmianie nazwy czasopisma na „Zdrowie Publiczne”. Wydawcą pisma naukowego jest Uniwersytet Medyczny w Lublinie [47]. Czasopismo zamieszcza artykuły dotyczące tematyki zdrowia publicznego, polityki zdrowotnej, medycyny środowiskowej, medycyny społecznej, historii medycyny [48, 49, 50].

Na marginesie rozważań warto zwrócić uwagę na możliwość coraz szerszego wykorzystania czasopiśmiennictwa zagranicznego, dostępnego w zasobach internetowych. W związku z systematycznym podnoszeniem kwalifikacji pielęgniarek oraz obserwowaną wymianą generacyjną w tym zawodzie nieznaną języka – główną barierą w korzystaniu ze wspomnianych publikacji – staje się coraz mniejszym problemem. Zakres oddziaływań czasopism zagranicznych, przede wszystkim obcojęzycznych, jest jednak w naszym kraju znikomy i dotyczy wąskiej grupy pielęgniarek zajmujących się pracą naukową, dydaktyczną lub poszerzających kwalifikacje w toku studiów, wymagających przygotowania prac badawczych. Warto jednak zasygnalizować możliwość aktualizacji i wzbogacenia wiedzy w oparciu o wydawane w Europie Zachodniej czy Stanach Zjednoczonych czasopisma branżowe dla pielęgniarek. Wydaje się to nieodzowne zwłaszcza w przypadku osób, planujących pracę zawodową poza Polską.

Wśród bogatej biblioteki czasopism warto zwrócić uwagę na kilka najpopularniejszych i dostępnych w wersjach elektronicznych, zwłaszcza tych bezpłatnych, co odgrywa dużą rolę w doborze literatury udostępnianej przez Internet dla użytkowników w Polsce.

Jednym z najpopularniejszych czasopism branżowych jest „**American Journal of Nursing**” (AJN) – najstarszy periodyk na świecie skierowany do grupy zawodowej pielęgniarek. Pierwszy numer tego pisma ukazał się w 1900 r. [51] AJN jest czasopismem recenzowanym, w którym przestrzegane są standardy publikowania określone przez Międzynarodowy Komitet Wydawców Czasopism Medycznych (ICMJE),

Światowe Stowarzyszenie Wydawców Medycznych (WAME) i Komitet ds. Etyki Publikacji. Czasopismo ukazuje się w cyklu miesięcznym. W zespole redakcyjnym znaleźli się wybitni przedstawiciele świata nauki (m.in. Coonie Barden, Patricia A. Connor Ballard, Michael Bleich, Donna Diers, Joanne Disch). Misją czasopisma jest promowanie profesjonalnej opieki pielęgniarskiej poprzez rozpowszechnianie wiedzy opartej na dowodach, badaniach klinicznych i oryginalnych. Czasopismo jest laureatem wielu wyróżnień i nagród za publikacje zamieszczone na łamach tego periodyku (np. Bronze Eddie Award, Silver Eddie Award, Gold Award) [52]. „American Journal of Nursing” należy do kanonu lektur dużej części pielęgniarek, praktykujących w USA, ale z uwagi na uniwersalny charakter treści jest ceniony na całym świecie [53, 54].

Znaczące miejsce na rynku omawianych publikacji zajmuje „Home Healthcare Nurse” (ang. Pielęgniarka Domowej Opieki Zdrowotnej) – amerykański periodyk wydawnictwa Wolters Kluwer Health / Lippincott, Williams & Wilkins, ukazujący się od 1983 r. Początkowo wydawano dziesięć numerów rocznie, obecnie jest miesięcznikiem. Pismo poświęcone jest szeroko rozumianej opiece domowej i hospicyjnej pacjenta. W gronie redakcyjnym znajdują się wykładowcy uczelni medycznych, praktycy z renomowanych szpitali, specjaliści od zarządzania instytucjami opieki zdrowotnej oraz niezależni eksperci, reprezentujący organizacje pozarządowe, zajmujące się problematyką zdrowia publicznego. Tematyką zdrowia publicznego i medycyny rodzinnej zajmuje się kwartalnik „Family & Community Health”, wydawany od 1978 r. pod auspicjami Uniwersytetu w Wirginii (USA). Z kolei publikatorem dostarczającym najnowszej wiedzy na temat badań naukowych oraz osiągnięć w dziedzinie pielęgniarstwa jest „Advances in Nursing Science”, ukazujący się w USA od 1978 r. i rekomendowany przez American Academy od Nursing [55].

Bezpośrednio do pielęgniarek adresowane jest pismo „Canadian Nurse”, wydawane przez Kanadyjskie Stowarzyszenie Pielęgniarek (Canadian Nurses Association). Podobną rolę w Wielkiej Brytanii odgrywa branżowy dwutygodnik „British Journal of Nursing Magazine” (BJN), ceniony w środowisku nie tylko jako platforma informacyjna, ale wartościowe źródło aktualizacji wiedzy, przydatne w rozwoju zawodowym [56]. Warto wspomnieć też o periodykach, poświęconych bezpośrednio kształceniu pielęgniarek: amerykańskim „Nurse Educator” (pismo wydawane od 1976 r., przeznaczone przede wszystkim dla wykładowców szkół zawodowych i wyższych) oraz brytyjskim „Nurse Education Today” [57].

W rozważaniach pominięto czasopisma nieanglojęzyczne ze względu na zdecydowanie mniejszą popularność innych języków obcych; język angielski pozostaje najbardziej rozpowszechnionym na wszystkich etapach edukacji, łącznie z kształceniem pielęgniarek w szkołach zawodowych i wyższych.

PODSUMOWANIE

Ważną zaletą czasopism jest interdyscyplinarna wymiana wiedzy, która opisuje osiągnięcia, a poza tym wskazuje potrzeby i problemy pielęgniarstwa. Periodyki stanowią miejsce wymiany poglądów i doświadczeń naukowców z kraju i z zagranicy, tworząc w ten sposób system komunikacji między ludźmi.

Nakreślona pokrótce charakterystyka czasopism dostępnych na rynku, służących doskonaleniu zawodowemu pielęgniarek rodzinnych, wskazuje na niewątpliwą przydatność

periodyków dla tej grupy zawodowej i nie tylko. Pisma wnoszą znaczący wkład w prezentowanie osiągnięć i rozwoju tej dziedziny. Nie ulega wątpliwości, że perspektywą są czasopisma elektroniczne, które w znacznym stopniu, a może i całkowicie, zastąpią tradycyjny sposób komunikowania naukowego, opartego na nośniku, jakim jest papier. Rosnące zapotrzebowanie na szybką informację przyspieszyło w ostatnich latach zainteresowanie dostępem do czasopism publikowanych w tej formie. Z racji na szczególną rolę, jaką pełnią pielęgniarki rodzinne w systemie podstawowej opieki zdrowotnej w Polsce, warto pomyśleć o czasopiśmie skierowanym do tej grupy odbiorców.

Pomimo dynamicznego rozwoju technologii informacyjnej, opartej na mediach elektronicznych, perspektywy czasopiśmiennictwa naukowego mają się obiecująco, co nie znaczy, że wydawnictwa nie borykają się z problemami ekonomicznymi. Czasopiśmiennictwo naukowe, w formie tradycyjnej lub elektronicznej, jest ważnym segmentem każdej dziedziny wiedzy, a nauk medycznych w szczególności.

Można dostrzec nieuchronną metamorfozę czasopiśmiennictwa medycznego, które rozwija się jako publikator prac naukowych, oddając jednak pewne funkcje specjalistycznym portalom internetowym. Wydawanie pism branżowych, uwarunkowane kondycją finansową wydawnictw, realiami rynku, pozyskaniem reklamodawców itd., generuje niemałe koszty. Wydawnictwa korzystają z dotacji publicznych, a zatem czasopisma naukowe utrzymują się na rynku, choć jest to możliwe m.in. dzięki społecznej aktywności wielu zaangażowanych w te przedsięwzięcia wydawnicze osób.

Polskie czasopiśmiennictwo medyczne stopniowo przejmuje zachodni – bardziej komercyjny – model funkcjonowania, choć przeszkodą w tym zakresie jest kondycja finansowa systemu opieki zdrowotnej w Polsce. W konsekwencji nierealna wydaje się sytuacja, w której każdy zakład opieki zdrowotnej prenumeruje określone pisma, dbając w ten sposób o doskonalenie swoich pracowników. Indywidualna prenumerata jest kosztowna w zestawieniu z wynagrodzeniem pielęgniarek, co tworzy z jednej strony barierę w dostępie do czasopism, z drugiej zaś paradoksalnie pogarsza sytuację wydawnictw, zmuszając do ograniczenia nakładu i podnoszenia cen.

Na zakończenie wypada odnieść się do problemu realnego czytelnictwa, co trudno zilustrować w pełni wiarygodnymi danymi liczbowymi. Nakład czasopism o stabilnej sytuacji na rynku może sugerować zasięg oddziaływania, przy czym warto pamiętać, że czasopismo niejednokrotnie „wędruje” między kilkoma czytelnikami. Fakt ten może sugerować, że opisana forma doskonalenia zawodowego nie jest zjawiskiem incydentalnym, co napawa optymizmem i zachęca do bardziej energicznej promocji czasopiśmiennictwa medycznego.

Konkludując, można z pełnym przekonaniem stwierdzić, że środowisko pielęgniarskie byłoby niewątpliwie o wiele uboższe naukowo i mniej zintegrowane, gdyby nie posiadało tych czasopism zawierających jakże bogaty zasób wiedzy specjalistycznej.

PIŚMIENNICTWO

1. Mills P, Timmis A, et al. Rola europejskich czasopism narodowych w edukacji. *Kardiologia Polska*. 2009; 67: 1320–1323.
2. World Health Organization. Munich Declaration. Nurses and Midwives: A Force for Health. Copenhagen: WHO/EURO, 2000.
3. Wach-Kąkolewicz A. Rozwój zawodowy – motywy podejmowania aktywności uczenia się. *E-mentor* 2008; 4(26): 57–60.

4. Tomaszewska M, Cieśla D. Możliwości doskonalenia zawodowego pielęgniarek – potrzeby a rzeczywistość. *Probl Piel.* 2008; 16: 40–47.
5. Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarstwa i położnej. (Dz. U. 2011, nr 174, poz. 1039).
6. Grochans E, Głowacka T, et al. Wpływ poziomu wykształcenia pielęgniarek na znajomość wybranych aktów prawnych wykorzystywanych w pielęgniarstwie 2011; 19(4): 463–467.
7. <http://www.studiapomostowe.mz.gov.pl> (dostęp 2012.07.07).
8. Stankiewicz-Mróz A. Ocenianie i rozwój pracowników. W: Jędrzych E, (red.). Zarządzanie zasobami ludzkimi dla menadżerów średniego szczebla. Kraków: Wydawnictwo Oficyna; 2007: 251–252.
9. Rozporządzenie MZ z dnia 29 października 2003 r. w sprawie kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych. *Dz. U.* 2003, nr 197, poz. 1923.
10. Rozporządzenie MZ z dnia 29 października 2003 r. w sprawie wykazu dziedzin pielęgniarstwa oraz dziedzin mających zastosowanie w ochronie zdrowia, w których może być prowadzona specjalizacja i kursy kwalifikacyjne, oraz ramowych programów specjalizacji dla pielęgniarek i położnych. *Dz. U.* 2003, nr 197, 13402, poz. 1922, z późn. zm.
11. Krupińska E. Kształcenie podyplomowe pielęgniarek – potrzeba czy obowiązek. *Piel Zdr Publ.* 2011; 1(4): 321–326.
12. Cisoń-Apanasiewicz U, Gawel G, Ogonowska D, Potok H. Opinie pielęgniarek na temat kształcenia podyplomowego. *Probl Piel.* 2009; 17(1): 32–37.
13. Tomaszewska M, Cieśla D, Czerniak J, Dykowska G. Możliwości doskonalenia zawodowego pielęgniarek – potrzeba a rzeczywistość. *Probl Piel.* 2008; 16(1,2): 40–47.
14. <http://www.nursing.com.pl> (dostęp 2012.08.26).
15. Seyda B. Dzieje medycyny w zarysie. Warszawa; 1973.
16. Brzeziński T (red). Historia medycyny. Warszawa; 1988.
17. Gabrys T. Znaczenie czasopisma Pielęgniarka Polska w rozwoju pielęgniarstwa zawodowego w Polsce. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2011; 2(35): 81–84.
18. <http://www.wmp.org.pl> (dostęp 2012. 07.19).
19. <http://www.pp.viamedica.pl> (dostęp 2012.06.20).
20. Strzelecka I, Zieliński A. Rola pielęgniarstwa środowiskowej w opiece nad pacjentami niepełnosprawnymi w podstawowej opiece zdrowotnej. *Probl Pielęg.* 2012; 20(1): 60–63.
21. Rogala-Pawelczyk G. Pielęgniarka i położna na miarę XXI wieku. *Mag Pielęg Położna* 2012; 5: 22–23.
22. Furmański M. Nanotechnologia w służbie zdrowia – nowe kierunki wykorzystania właściwości nanocząstek srebra (Ag) i miedzi (Cu) w procedurach utrzymania czystości w placówkach służby zdrowia. *Pielęg Epidemiol.* 2011; 3(46): 7–11.
23. Grabowska H, Grabowski W, et al. Wiedza pielęgniarek podstawowej opieki zdrowotnej na temat klasyfikacji wartości ciśnienia tętniczego krwi oraz następstw nadciśnienia tętniczego. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2010; 30/31: 51–55.
24. http://www.czelej.com.pl/Pielęgniarstwo_XXI_wieku-6-4.html (dostęp 2012. 07.07).
25. <http://www.gazeta.pielęgniarki.info.pl> (dostęp 2012.07. 20).
26. <http://www.pielęgniarki.info.pl/article/view/id/2403> (dostęp 2012. 08.20).
27. Stafiej J M, Szewczyk M. Gdy zawiedzie profilaktyka... Odleżyny – problem nie tylko szpitalny. *Pielęg Chir Angiol.* 2011; 3: 171–174.
28. Dębska G, Rogala-Pawelczyk G, Zięba E. Projekt edukacji chorego z zespołem stopy cukrzycowej oparty na teorii Dorothy Orem. *Piel Zdr Publ.* 2012; 2(1): 57–65.
29. <http://www.podyplomie.pl/index.php?id=8099> (dostęp 2012. 07.30).
30. http://www.mp.pl/index.php?_tc=9A6E83802EAC1FC6DF9B9F07FD BE1882 (dostęp 2012.07.30).
31. <http://www.medrodzina.pl/> (dostęp 2012.07.20).
32. Fiutak A. Odpowiedzialność karna związana z nieterapeutycznymi czynnościami lekarskimi. *Med Rodzina* 2011; 57(1): 24–31.
33. Motyka H. Komunikacja interpersonalna w opiece medycznej. *Med Rodzina* 2010; 56(4): 124–128.
34. Wilczek-Rużyczka E, Plewa Z. Wypalenie zawodowe u pracowników ochrony zdrowia. *Med. Rodzina* 2008; 47(3): 82–85.
35. Sulewska M. Pamiętajmy o problemach chorych hospitalizowanych. *Med Rodzina* 2008; 47(3): 74–76.
36. <http://www.medyczny.elamed.pl/> (dostęp 2012. 07.26).
37. Kautsch M. Relacje „zakłady opieki zdrowotnej – dostawcy” w ocenie zakładów. *Ogólnopol Przegl Med.* 2011; 3: 75–82.
38. http://www.wple.net/plek/przeglad_lekarski.htm (dostęp 2012.07.27).
39. <http://cornetis.pl/pl/czasopisma/szczegoly/id/8/> (dostęp 2012. 07. 27).
40. Krawczyński M. Zdrowie ucznia a pediatria i medycyna rodzinna. *Przegl Pediatr.* 2008; 38(2): 134–140.
41. Piskorz-Ogórek K. Kompetencje pielęgniarek a wykorzystanie ich potencjału w diagnostyce i leczeniu zaburzeń odżywiania u dzieci. *Przegl Pediatr.* 2010; 40(1): 68–71.
42. Stolarska M. Pediatryczna opieka paliatywna. *Przegl Pediatr.* 2010; 40(4): 201–203.
43. http://www.termia.pl/Czasopismo/Przewodnik_Lekarza-8/Info (dostęp 2012.07.27).
44. Fundusze europejskie na projekty rozwojowe i szkoleniowe pracowników medycznych. *Przew Lek.* 2008; 3: 88–89.
45. Pyszkowska J. Opieka paliatywna – formy realizacji, zasady współpracy z lekarzem rodzinnym. *Przew Lek.* 2007; 2: 198–201.
46. Szewczyk MT. Diagnostyka pielęgniarstwa. *Przew Lek.* 2006; 1: 86–89.
47. <http://www.zdrowiepubliczne.pl/default/historia> (dostęp 2012. 08.20).
48. Lewandowska H. Zarządzanie ryzykiem w organizacjach ochrony zdrowia. *Zdr Pub.* 2011; 121(3): 277–282.
49. Skrzypczak Z. Skala obciążeń polskiego społeczeństwa wydatkami na ochronę zdrowia. *Zdr Pub.* 2010; 120(2): 107–110.
50. Sygit K. Zachowania zdrowotne młodzieży ze środowiska wiejskiego. *Zdr Pub.* 2009; 119(4): 387–390.
51. <http://journals.lww.com/ajnonline/toc/2013/01000> (dostęp 2013. 01. 15).
52. <http://journals.lww.com/ajnonline/Pages/AwardWinners.aspx> (dostęp 2013. 01. 15).
53. Stephany T. In favor of primary nursing. *Am J Nurs.* 2013; 113(1): 10–13.
54. Halloran E. J. Nurses at the WHO. *Am J Nurs.* 2012; 112(11): 12–16.
55. <http://journals.lww.com/homehealthcarenurseonline/pages/default.aspx> (dostęp 2013.02.10).
56. <http://www.britishjournalofnursing.com/> (dostęp 2013.01.11).
57. <http://journals.lww.com/nurseeducatoronline/pages/default.aspx> (dostęp 2012. 12. 11).

Polish medical journals as an instrument for occupational improvement of family nurses

Abstract

Introduction and purpose: A modern family nurse, who is a professional in a team, has to continuously improve her/his professional skills. This is due to the regulations on the profession of a nurse and midwife and other legal documents. The aim of the presented study is to provide information on the role of medical journals in improving the skills of a family nurse.

Brief description of the state of knowledge: The nurses have the ability to deepen their knowledge through participation in various forms of professional development, including complementary studies, postgraduate and training courses. In addition to the so-called formal training, there is also informal training, in the form of in-house training, conferences, symposia and congresses. Another form of professional development is the reading of specialist and professional literature. Scientific journals have always been and should continue to be a modern, fast source of scientific information in the field of nursing, and for an exchange of experiences between nurses. They should inspire the development of a professional career, production needs and intrinsic motivation to continuous learning and progress.

Summary: Medical journals are a valuable source of information which will greatly enhance the knowledge of health professionals. The article presents the advantages and disadvantages of medical journals.

Key words

medical journals, family nurse, professional development